

Nyt

fra

Sydvestjyske Arkiver

Nr. 2 2023

Vintertid er også tid for gule ærter og generalforsamlinger. Den 22. februar 2023 holdt SVA (Sydvestjyske Arkiver) årsmøde på Hotel Skibelund Krat og bød bl.a. på gule ærter. Foto: Jørgen Dieckmann Rasmussen Q28427-076-1635

NYT fra Sydvestjyske Arkiver

Udgives af Sydvestjyske Arkiver

© Sydvestjyske Arkiver

Redaktion: Karin Berg

Layout: Esbjerg Byhistoriske Arkiv

ISSN 2596-7843

Adresse:

Sydvestjyske Arkiver

Esbjerg Byhistoriske Arkiv

Torvegade 47

6700 Esbjerg

E-mail: arkivkonsulenten@esbjerg.dk

Indhold

Redaktionens forord	4
Nyt fra konsulenten	4
Kommende arrangementer	7
Årsberetninger 2022	7
Referat af SVAs generalforsamling d. 22. februar 2023	8
Et ismejeri i Esbjerg	13
Min barndoms brændekomfur	17
Fra medlem til medlem	19
Skriv til Nyt fra Sydvestjyske Arkiver m.m	20

Redaktionens forord

Dette nummer af NYT fra Sydvestjyske Arkiver indeholder et referat af årsmødet på Hotel Skibelund Krat 22. februar samt Nyt fra konsulenten med oplysninger om: Nyheder i Arkibas, regionale møder, arkivcafé, årsberetninger, kommende arrangementer samt endelig tilbud om konsulentbesøg og undervisning lokalt. Desuden kan du læse to barndomserindringer, dels om hvordan det var at være barn i Esbjerg i 1950'erne i ar-

tiklen Et ismejeri i Esbjerg, og dels redaktørens erindring Min barndoms brændekomfur. Til at illustrere sidstnævnte artikel har jeg modtaget et fint foto fra Thorstrup Sognearkiv af Ane Laurine Hansen, Sig, som står ved sit gamle brændekomfur. Endvidere bringer vi en efterlysning: Farup Sogns lokalhistoriske Arkiv har et foto af et mejeri, som de gerne vil have stedefæstet.

Nyt fra konsulenten

af Mette Guldborg

Nyheder i Arkibas

I foråret kom der en ny funktion i Arkibas beregnet til at registrere forespørgsler med. Det er sikkert forskelligt fra arkiv til arkiv, hvor stort behovet er for sådan en funktion, men for dem, der efterspørger denne funktion, er der hermed kommet et redskab, som gør

det let at finde frem til tidligere forespørgsler, så man f.eks. kan genbruge svar på ofte stillede spørgsmål. Forespørgslerne kan ikke ses på arkiv.dk, og det er derfor et redskab, der kun er beregnet til internt brug. Funktionen er lige til at gå til, idet den lægger sig tæt op ad de andre registreringsmuligheder i Arkibas.

The screenshot shows the 'ArkibasWiki' website interface. At the top, there is a search bar with the text 'Søg'. Below the search bar is a navigation menu with links for 'LOG IND', 'JOURNAL', 'REGISTRERING', 'FORESPØRGSEL', 'SØGNING', 'ADMINISTRATION', and 'TIPS & TRICKS'. The main content area is titled 'ARTIKELARKIV: FORESPØRGSEL' and contains three main sections: 'Forespørgsel – opret og stamkort →', 'Forespørgsel – indhold →', and 'Henvisninger – opret ordningsord →'. Each section has a brief description and a right-pointing arrow icon. On the right side of the page, there are three sidebars: 'NYESTE ARTIKLER' (Latest Articles) with a list of links, 'POPULÆRE ARTIKLER' (Popular Articles) with a list of links, and 'EMNER' (Topics) with a list of numbered items.

En anden ny funktion i Arkibas er muligheden for at registrere digitale arkivfonde. Denne funktion vil de færreste arkiver i SVA få brug for, idet den kun er beregnet til at registrere store mængder af digitalt skabt materiale, primært fra offentlige myndigheder i form af informationspakker og arkiveringsversioner af IT-systemer. Det er derfor fortrinsvis §7-arkiverne, der har brug for denne funktion. Digitalt materiale modtaget på et USB stik skal også fremover registreres som en almindelig arkivfond i Arkibas.

Regionale møder

I løbet af marts og april 2023 afholdt SLA seks regionale møder rundt omkring i landet. Her blev der orienteret om økonomi, Arkibas, Datatilsynet og den nye GDPR-vejledning, VELUX, forsikringer og meget mere. Den nye GDPR-vejledning, som ligger i forlængelse af de retningslinjer, Datatilsynet i 2022 udgav for

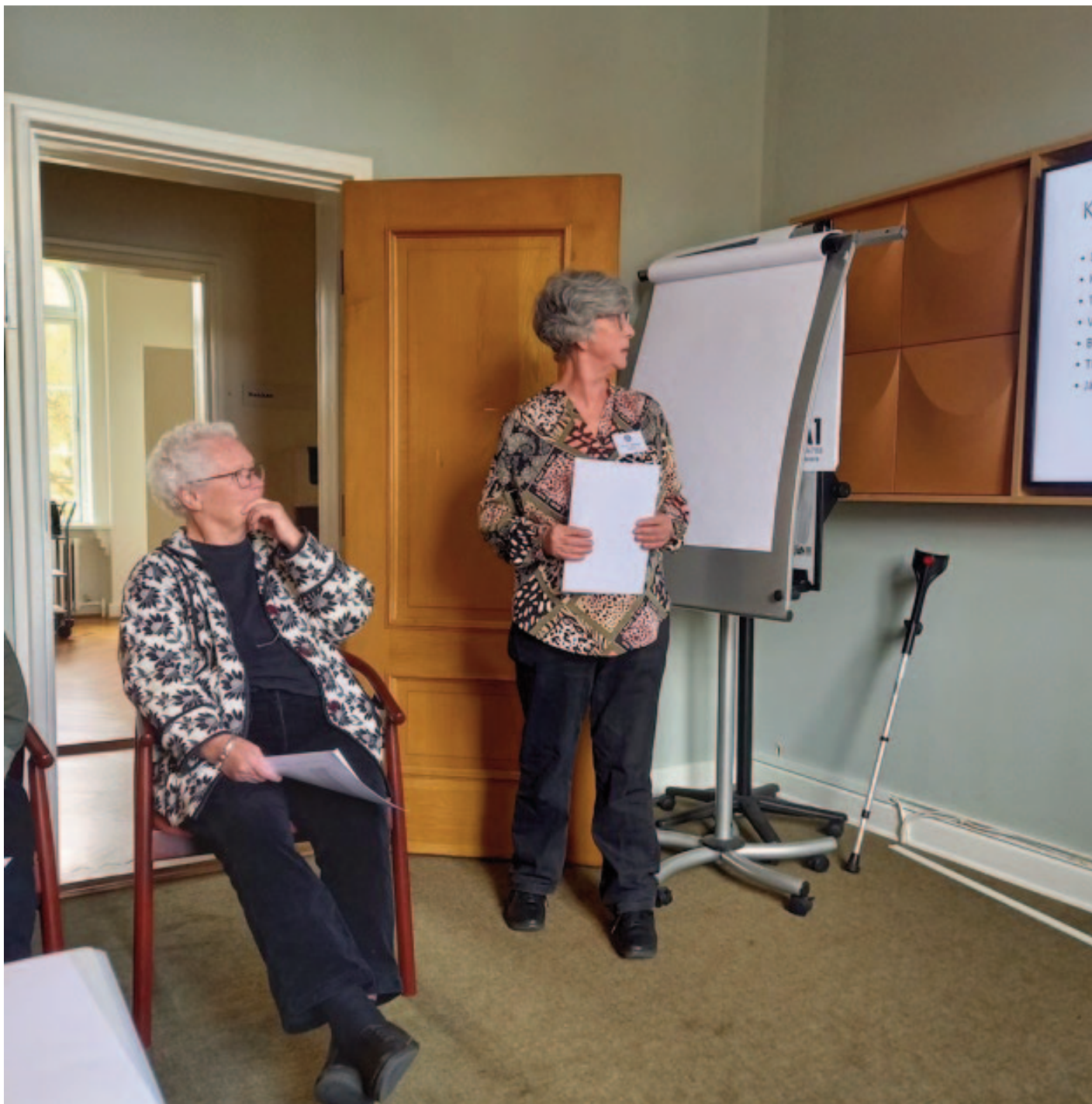
lokalarkivernes behandling af personoplysninger, var endnu ikke blevet færdigt, men lidt af sløret blev løftet for, hvad vi kan vente os. Mht. ansøgninger til VELUX blev det bebudet, at næste ansøgningsrunde ville have deadline i slutningen af maj 2023. Havde man ikke selv mulighed for at deltage i de regionale møder, kan det seneste møde ses på SLAs hjemmeside, danskearkiver.dk.

Arkivcafé

En nyhed i SVAs arrangementsprogram for foråret var "Arkivcaféen", hvor man kan mødes under hyggelige former for at lære mere om de kildegrupper, som arkiverne benytter sig af, og i fællesskab blive klogere på brugen af dem. Den første arkivcafé havde temaet kirkebøger og blev afholdt den 3. maj 2023. Interessen var stor, og det er hensigten, at arkivcaféerne fortsætter i efteråret.

Der var stor interesse for den første arkivcafé. Det lover godt for fremtiden. Foto: Mette Guldborg.

Elly K. Jessing, Alslev Sognearkiv, gennemgår dagens tema, kirkebøger, mens Karen Riisager fra Varde Lokalhistoriske Arkiv lytter interesseret. Foto: Mette Guldborg.

Årsberetninger 2022

Årsberetningerne fra SVAs i alt 60 arkiver bliver samlet i en publikation, der kommer til at ligge på Sydvestjyske Arkivers hjemmeside. Her kan man følge den im-

ponerende aktivitet, der er på områdets arkiver, og hente inspiration til kommende arrangementer.

Kommende arrangementer

Den 30. august afholdes SVAs årlige studietur. I år går turen til Kolding med besøg på Kolding Stadsarkiv, Museet Staldgården og Koldinghus. Tilmelding til arkivkonsulent@esbjerg.dk senest den 18. august. Yderligere oplysninger kan findes på hjemmesiden sydvestjyskearkiver.dk. Her kan også efterårets kursusprogram ses.

Årsmødet i Sammenslutningen af Lokalarkiver, SLA, finder sted den 7.-8. oktober 2023, og årsmødet i Sydvestjyske Arkiver, SVA, finder sted 28. februar 2024.

Her følger en samlet oversigt over efterårets arrangementer og kurser:

Onsdag 30. august 2023

Studietur til Kolding

Torsdag den 7. september 2023

Arkibas for begyndere

Helle Hallen. Underviser Mette Guldborg

Tirsdag den 12. september 2023

Temaaften: Slægtsforskningens nye veje

Helle Hallen. Oplægsholder: Svend-Erik Christiansen

Mandag den 2. oktober 2023

Arkibas for let øvede

Helle Hallen. Underviser Mette Guldborg

Mandag den 9. oktober 2023

Arkivcafe om folketællinger

Agerbæk Lokalhistoriske Arkiv. Oplægsholder Elly K. Jessing

Torsdag den 2. november 2023

Arkivuddannelsens modul 2.1 Arkivalier

Farup Fælled Underviser Alexander Moesgaard

Torsdag den 9. november 2023

Arkivuddannelsens modul 2.2 Arkivalier

Farup Fælled. Underviser: Birgitte Thomsen

Torsdag den 16. november 2023

Hjemmesiden Word Press

Helle Hallen. Underviser: Louise Toft Petersen

Onsdag den 22. november 2023

Arkibas administrator

Helle Hallen. Underviser: Mette Guldborg

Onsdag den 28. februar 2024

Sydvestjyske Arkivers årsmøde med generalforsamling

Sportium i Varde. Dagsorden ifølge lovene. Oplæg ved Ole Nørskov Nielsen, Varde

Yderligere oplysninger på sydvestjyskearkiver.dk

Konsulentbesøg og undervisning lokalt

Husk, at I altid kan henvende jer til arkivkonsulenten med små og store spørgsmål. Der er også mulighed for, at konsulenten kan komme på besøg på arkivet, ligesom der kan arrangeres lokale kurser efter behov for et eller flere arkiver, skræddersyet netop jeres behov.

Referat af Sydvestjyske Arkivers generalforsamling

Onsdag den 22. februar 2023 på Hotel Skibelund Krat

På generalforsamlingen deltog repræsentanter fra arkiverne i: Agerbæk, Alslev, Blåvandshuk, Brørup, Esbjerg, Farup, Fåborg, Grene, Grimstrup, Grindsted, Gørding, Hviding, Janderup, Jernved-Gredstedbro, Lindknud, Ribe, Skads, Varde, Vejrup, Vester Nebel og Aastrup.

Fra SVAs bestyrelse deltog: Jørgen Dieckmann Rasmussen, Esbjerg, Anni Skov Christensen, Blåvandshuk, Nanna Iversen, Brørup, Ragna Weidinger, Farup, og Karin Berg, Grindsted.

Øvrige deltagere: Arkivkonsulent Mette Guldborg

1. Valg af dirigent og referent

Foreningens formand, Jørgen Dieckmann Rasmussen, bød velkommen til generalforsamlingen. Han foreslog aftenens foredragsholder, Helge Petersen, som dirigent og arkivkonsulent Mette Guldborg som referent. Begge blev valgt.

Dirigenten konstaterede, at generalforsamlingen var rettidigt indkaldt, og at kravene til dagsordenen var opfyldt.

Arkivkonsulent Mette Guldborg aflægger beretning på SVAs årsmøde den 22. februar 2023. Foto: Jørgen Dieckmann Rasmussen. EBA Q28423-076-1635

2. Beretninger 2022

Formand Jørgen Dieckmann Rasmussen fremlagde bestyrelsens beretning for 2022:

Det bliver ikke et fuldt kalenderår, der aflægges beretning for. En lille uge før juleaften 2021 blev Danmark lukket igen, og ingen vidste hvor længe, nedlukningen ville vare i denne omgang. Heldigvis blev den forholdsvis kort. Allerede den 14. januar 2022 afblæste statsminister Mette Frederiksen covid-19 og al dens væsen og gjorde det klart, at efter vaccinationer og mange andre forholdsregler skulle danskerne samles igen som før, selvfølgelig med indlærte regler og hensyn i behold. Vel – nogle ville blive smittet med corona, men man skulle blot gøre som ved almindelig influenza: Blive hjemme til man var frisk og ikke længere smittede andre.

Det var ikke så lidt af en omvæltning og ikke lige til at omsætte i praksis straks. De fleste arkivfolk har vel oplevet forsigtighed og tilbageholdenhed i den første tid, f.eks. ved fremmøde til arrangementer. Der kom heller ikke så mange indleveringer som ellers – eller de blev sat ved døren, så man ikke behøvede komme indenfor.

Heldigvis udeblev deltagerne ikke fra SVAs årsmøde den 23. februar 2022 i Nordby på Fanø – som bestyrelsen forud for alle lempelser havde besluttet sig for at satse på som generalforsamlingsdato og -sted. Og sådan blev det: Alt gik op i en højere enhed med mødetid, -sted og menu – generalforsamlingens sædvanlige gule ærter var blevet udskiftet med Fanø-egnens retten sakkuk. Fremmødet var af sædvanlig størrelse – måske fordi der også blev serveret ”sprit” til retten. Uden for beretningen blev et af tidens aktuelle emner rejst – bankgebyrer! Forud for generalforsamlingen havde bestyrelsen drøftet det varme emne i aviserne: Bankernes krav til om gebyrer over for det frivillige foreningsarbejde. Det har gjort og gør livet surt for mange foreninger og kompliceret for kassererne. Emnet var ikke med i første udkast til bestyrelsens beretning, men på et kort møde inden generalforsamlingen blev bestyrelsen enige om at rejse det i forlængelse af beretning for at høre, om ikke der skulle vedtages en udtalelse på mødet, som kunne sendes videre til SLA. Forslaget fik fuld opbakning, og efter et par dage var en udtalelse rundsendt til SVAs medlemmer, som fik mulighed for at reagere på formuleringer m.m., som derefter fik sin endelige form.

Udtalelsen gik videre til SLA, men det skete der nu ikke meget ved. Vi har faktisk ikke engang fået en bekræftelse på modtagelsen. Landsorganisationen gennemførte på samme tid en kampagne for at komme på finansloven og få mulighed for at ansætte konsulenter til frivilligt foreningsarbejde, som kendes f.eks. inden for DGI. Pudsigt nok kom mange af de kritiske artikler om bankgebyrer og -krav fra DGI-verdenen.

De mange indlæg om forhindringer i frivilligt arbejde fik den 2. maj Kulturministeriet til at åbne en portal, hvor alle frivillige og alle foreninger fik mulighed for at ”melde et benspænd” – fristen var 15. juni. Mette Guldborg meldte udtalelsen på SVAs årsmøde ind til Kulturministeriet som et benspænd og opfordrede samtidig arkiver og andre fra "Forenings-Danmark" til at give eksempler på uhensigtsmæssigheder og myndighedskrav.

Det gjorde flere, og noget er da kommet videre: I hvert fald står der i regeringsgrundlaget senere på året, at regeringen vil have opmærksomheden vendt mod det frivillige arbejde og unødvendige, bureaukratiske krav.

Konkret er der ikke mere at fortælle eller oplyse. Alt hvad der lå på bordet om revision af arkivlov m.m. faldt jo bort, da der blev udskrevet valg og dannet en ny regering. ”Maskinen” skal sættes i gang på ny, så det kan ikke udelukkes, der bliver brug for en ny eller nye udtalelser. På bestyrelsens vegne vil jeg derfor her i aften bede om mandat til at kunne gøre det uden at skulle indkalde til ekstraordinær generalforsamling.

Ved generalforsamlingen var der i øvrigt tale om genvalg – og bestyrelsen konstituerede sig uændret. Arkivkonsulent Mette Guldborg har stået for uddannelses- og kursusforløb samt årets udflugt. Også indsamlingen af årsberetninger har været en årsopgave, og det er lykkedes Mette at få alle arkiver med. Det er vigtigt, arkiverne giver dette årlige livstegn, og at vi på SVAs hjemmeside har en aktuel Arkivvejviser. Det giver Google noget at søge efter, når interesserede borgere og lokalhistorikere går på jagt efter adresser på arkiver og arkivledere i det sydvestjyske område.

Apropos hjemmeside – Mette Guldborg og en gruppe arkivfolk er aktive på hjemmesidefronten. Det bliver der fulgt op på kursusmæssigt og også kursusmæssigt i SVA-regi. Takket være tilskud fra VELUX FONDEN har vi fået støtte til vores tværgående kursusvirksomhed, så kurser har kunnet gennemføres til favorable priser. Det glæder bestyrelsen at se den pæne tilslutning til kurser, vi kan afvikle tæt på vores hjemadresser. I aktiviteterne har vi også indlagt besøg hos andre arkiver. Jeg ved, nogle deltagere på studieturene har været forundret ved at se de mange arkivæsker, nogle af de større arkiver kan fremvise. Dertil er så at sige, at

fremtidens arkivdannelse ikke vil blive gjort op i hyl- demeter, men i Terabyte. Hvad der er skabt digitalt, gemmes digitalt. Bare vent til I skal i gang med digitale billeder, videoer, lydfiles m.m. Det vil skabe helt nye udfordringer rundt omkring i arkiverne og ikke kræve hyl- der.

Jeg vil også benytte lejligheden til at rose SVA-nyt. Karin Berg fra Grindsted er ny redaktør, og hun vil gerne løfte bladet. Hun er modtagelig for input og bidrag – selv er hun gået i spidsen med bl.a. at fortælle om spareråd, hun selv har oplevet. Mange arkivfolk kan uden tvivl bidrage til sådan en serie. Med Ukraine-krigen har de jo desværre fået en sørgelig aktualitet.

I årets løb har vi trukket på mange forskellige samarbejdspartnere og fået gode ideer fra medlemmer. De bringes ofte videre til vores bestyrelsesmøder, og det vurderes, om der er mulighed for at bruge dem i SVA-sammenhæng. Jeg vil derfor gerne benytte lejligheden til at takke bestyrelsen for godt samarbejde i årets løb.

Tak.

Formandens beretning blev godkendt.

Herefter fremlagde Mette Guldborg konsulentens beretning for 2022

2022 var det første år efter coronaen med et fuldt program, og dermed også denne konsulents første oplevelse af et fuldt kursus-år. Og hvilket år! Der var god opbakning til alle arrangementer, alle planlagte kurser kunne gennemføres, og efter coronaen var behovet for Arkibas-kurser så stort, at begge de udbudte Arkibas-kurser i foråret måtte dubleres.

Ligesom i 2021 var vi så heldige at få tilskud til vores kursusvirksomhed af VELUX FONDEN, som bevilgede godt 27.000 kr. til efterårets udbud. Støtten blev søgt til dækning af eksterne lærerkræfter og lokaleleje ved seks arrangementer i efteråret 2022 under overskriften ”Digital formidling via hjemmesider og arkiv.dk”. De afholdte kurser var et modul 3-kursus om billeder som led i arkivuddannelsen, en temaaften om slægtsforskningsprogrammet Family Search samt kursus og vejledning i hjemmesiden WordPress. Efter en supplerende ansøgning fik vi desuden dækket lokalelejen til yderligere to Arkibas-kurser i efteråret.

Arbejdet med hjemmesider i WordPress har haft særlig fokus i 2022. I 2021 blev der udbudt to kurser i WordPress, og i forlængelse af dem blev der dannet en uformel arbejdsgruppe af arkivfolk, der arbejder med WordPress. Her samarbejder deltagerne om at blive bedre til at mestre kunsten at redigere en hjemmeside. Denne arbejdsgruppe fortsatte gennem hele 2022, hvor der blev afholdt i alt fem møder. Takket været bevil-

lingen fra VELUX kunne det tredje hjemmesidekursus afholdes i efteråret 2022, ligesom der var midler til, at læreren, Louise Toft Petersen, kunne vejlede medlemmerne på to virtuelle møder, som blev afholdt allersidst på året. Her måtte det konstateres, at virtuelle møder ikke giver helt det samme udbytte, som når læreren er fysisk til stede i lokalet. Det er virkelig glædeligt at opleve, at en undervisningsrække på den måde har givet anledning til dannelsen af et varigt netværk, der sikrer et stadigt fokus på denne side af arkivernes virke. Det er en arbejdsform, der måske kan overføres til andre emner også. Nye medlemmer er naturligvis hjerteligt velkomne.

Ud over de nævnte arrangementer blev der i foråret afholdt en temaaften om Slægtsforskernes Bibliotek ved Jørgen Dieckmann Rasmussen og i sensommeren årets studietur, der gik til arkiver i Aabenraa, Rødekro og Haderslev. Alt i alt blev det i årets løb til 20 arrangementer med tilsammen 309 deltagere. Det svarer til godt fem personer fra hvert af de 60 medlemsarkiver, hvis deltagelsen var fordelt ligeligt. Det er det imidlertid ikke, så der er rig mulighed for at få endnu flere arkiver med i foreningens aktiviteter.

I Sydvestjylland er der en lang tradition for at samarbejde inden for arkivverdenen – et samarbejde, der har overlevet både kommunesammenlægninger og amternes nedlæggelse. Derfor findes der her et kollegialt netværk, der er stærkere end man ser det mange andre steder i landet, og jeg kan kun opfordre til, at man benytter sig af det. Ud over at det er hyggeligt, er det også altid nyttigt at mødes med kolleger, og man lærer næsten altid nyt – hvis ikke af underviseren, så

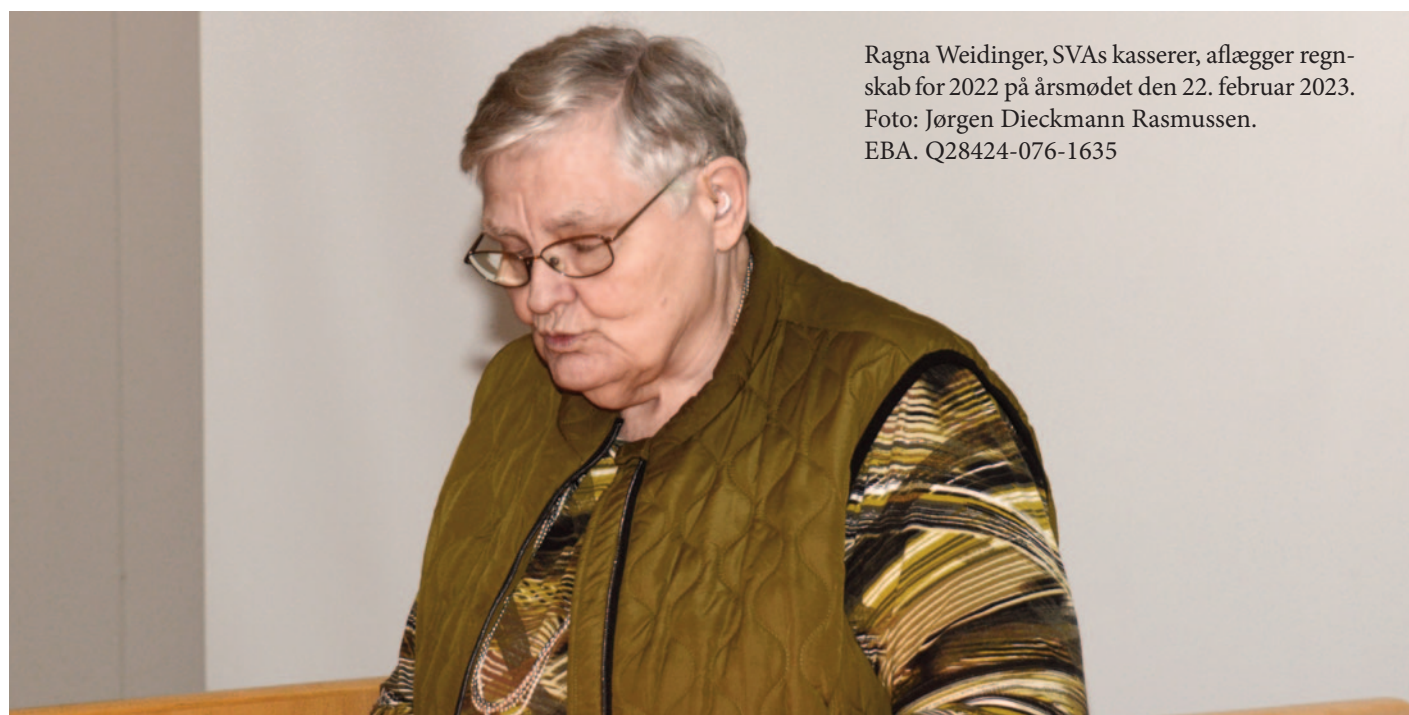
af de andre arkivfolk, man møder. Det er derfor mit håb, at endnu flere arkiver med tiden får lyst til at benytte sig af foreningens tilbud.

I foråret indkom arkivernes årsberetninger i en lind strøm, og for første gang i flere år lykkedes det i 2022 at få beretninger med fra samtlige 60 medlemsarkiver i Sydvestjyske Arkiver – tusind tak for det. Det var derfor med stor glæde, konsulenten satte sig til at redigere de mange beretninger og medfølgende billeder til den publikation, der kan findes på foreningens hjemmeside. Det kan varmt anbefales at gå på opdagelse i årsberetningerne og hente ideer og inspiration til det kommende arbejde.

Året 2022 blev også året, hvor konsulentvirksomheden kunne genoptages i fuldt omfang. Det blev til 12 konsulentbesøg på arkiverne og 25 henvendelser pr. telefon eller mail om små og store emner. For konsulenten er det altid en fornøjelse at komme ud på arkivbesøg og høre om, hvad der optager arkiverne. Flere af henvendelserne er kommet fra arkiver, der stod over for at skulle flytte i nye lokaler. I sådan en situation kan jeg kun anbefale, at man så tidligt som muligt henvender sig til SVA, som kan bistå med, hvad man skal være opmærksom på, når der skal indrettes nye lokaler. Det er langt fra alle vores samarbejdspartnere, der har forståelse for de særlige behov, der knytter sig til lokaler, der skal bruges til arkivdrift.

Til slut vil jeg sige tak til både bestyrelsen og arkiverne for godt samarbejde i årets løb – det har været en fornøjelse.

Konsulentens beretning blev godkendt.

Ragna Weidinger, SVAs kasserer, aflægger regnskab for 2022 på årsmødet den 22. februar 2023.
Foto: Jørgen Dieckmann Rasmussen.
EBA. Q28424-076-1635

3. Regnskab 2022

Kasserer Ragna Weidinger fremlagde regnskabet for 2022, revideret af foreningens to revisorer. Det udviser et overskud på godt 600 kr. Regnskabet blev godkendt.

4. Budget og fastsættelse af kontingent

Kasserer Ragna Weidinger fremlagde budget 2023. Bestyrelsen foreslår uændret kontingent for 2023. Begge dele blev godkendt.

5. Indkomne forslag

Dirigenten konstaterede, at der ikke var indkommet forslag.

6. Valg

6a. Valg til bestyrelsen: På valg var: Jørgen Dieckmann Rasmussen, Esbjerg, Nanna Iversen, Brørup og Karin Berg, Grindsted. Alle tre var villige til at modtage genvalg. Der var ikke yderligere kandidater, og de tre kandidater blev genvalgt.

6b. Valg af suppleanter: På valg var Karen Riisager, Varde, og Christian Ditlev Rasmussen, Vejen. Begge var villige til at modtage genvalg. Der var ikke yderligere kandidater, og de to suppleanter blev genvalgt.

6c. Valg af revisorer: Jytte Knudsen, Hviding, og Nora Olesen, Gørding, blev begge genvalgt uden modkandidater

6d. Valg af revisorsuppleant: Henning Jørgensen, Vester Nebel, blev genvalgt uden modkandidater.

7. Eventuelt

Karin Berg, Grindsted, fortalte om foreningens nyhedsbrev Nyt fra SVA, som hun er redaktør af. Nyhedsbrevet indeholder dels praktiske oplysninger, dels artikler om emner af interesse for arkiverne. Redaktionen modtager meget gerne artikler til nyhedsbrevet. Næste deadline er 1. maj 2023.

Arkivkonsulenten fortalte om forårets kurser, som var omtalt i det omdelte kursusprogram. Som noget nyt bliver der afholdt arkivcafé den 3. maj i Varde, hvor temaet er kirkebøger. En anden nyhed er muligheden for at deltage i arbejdsgruppen omkring hjemmesider i WordPress.

Årets studietur, der finder sted den 30. august, går til Kolding. Der vil blive udsendt program senere.

Arkivkonsulenten har indkaldt årsberetninger fra arkiverne med frist den 11. april. Indtil nu er der indkommet omkring en tredjedel.

Hermed var generalforsamlingen til ende. Jørgen Dieckmann Rasmussen takkede dirigenten for god ledelse af generalforsamlingen.

Helge Petersen, formand for Skibelundforeningen, deltog ikke blot som dirigent, men var også aftenens foredragsholder. Her besvarer han stående nogle af de mange spørgsmål fra forsamlingen om Skibelund Krat. Foto: Jørgen Dieckmann Rasmussen.

EBA Q28431-076-1635

Et ismejeri i Esbjerg

af Knud Ejlskov Andersen, Hjerting

I 1952 flyttede mine forældre Lilly og Viggo Andersen fra Tim Kirkeby, i daglig tale kaldet Vester Tim, ved Ringkøbing til Esbjerg. Der havde min far en landhandel, en købmandsbutik, lige ved siden af andelsmejeriet. Selv om der hver dag kom mange forbi butikken med ærinde på mejeriet, gav det ikke megen købmandshandel, så min far havde ikke stor fortjeneste. Der var mange andre købmænd i området. For at kunne føde familien ordentligt besluttede far og mor derfor som så mange andre, der boede oppe langs kysten, at flytte til Esbjerg, hvor de mente et bedre liv ventede dem.

Selv oplevede jeg også en forskel. Jeg var ikke begyndt i skole endnu i Tim, så jeg brød ikke op fra noget. I Esbjerg begyndte jeg i børnehaveklassen på

Gammelby Skole (børnehaveklasser havde man ikke i Tim), og bagefter fortsatte jeg i folkeskolens øvrige klasser, indtil jeg forlod skolen med en realeksamen i 1963. At drive en forretning i en ny by krævede også i 1952 en god bankforbindelse. Der var behov for gode forbindelser, også tilbage til Tim, hvor vi kom fra. Far var i Varde Bank til møde med direktør Paludan ang. en kredit, og det tegnede måske ikke så godt i begyndelsen, men så opdagede Paludan Odd Fellow-ringen på fars finger. Paludan var selv broder af Odd Fellow-ordenen, og så lød det pludselig: »Skaf 100 kautionsister, og så er den sag løst«. Som sagt, så gjort. Med de mange gode forbindelser på hjemegnen var det intet problem at skaffe kautionsister, så kreditten kom hurtigt på plads.

Ismejeriet Baggesens Alle 135, som var bygget i 1949, fungerede også som bolig for familien. Foto: Paul Bølling. EBA 60549-008.

Lilly og Viggo Andersen bag disken i deres ismejeri, Baggesens Allé 135 omkring 1960. EBA 110557-070

Sideløbende kom ismejeriet i gang. I 1952 var køleskabe og fryserne ikke almindeligt udbredte, så hver dag skulle der købes let fordærvelige varer som mælk, fløde og smør, som vanskeligt kunne holde sig uden køleskab. Ismejeriet lå i Østerbyen, som blev omtalt som »på den forkerte side af jernbanen«. Vendingen var affødt af, at Esbjerg siden havnelovens vedtagelse i 1868 fortrinsvis var vokset mod vest, mens byudviklingen i Østerbyen var sket langsommere. Men nu - i begyndelsen af 1950'erne - var der kommet gang i byggeri af både villaer og etageejendomme, så vi havnede i et forretningskvarter i et nybyggerområde.

Der var tre, måske endda flere ismejerier i Baggesens Allé dengang. Vores lå i Baggesens Allé 135 i digterkvarteret i et forretningscentrum, hvor der også var bager, kiosk, slagter, købmand, manufakturhandel samt gartner. Købmanden hed Peer Malbæk, slagteren Henry Hansen, gartneren Bergmann og bageren Andersen. Kunderne boede i boligblokkene omkranset af Baggesens Allé, Hans Tausensvej, Rahbeks Allé og J. L. Heibergs Allé samt i Finnebyen, som bebyggelsen ved Stavangervej, Eskilstunavej, Jväs kylävej og Færøvej kaldes. Finnebyen rummer 51 finske træhuse bygget i 1947 som resultat af en handelsaftale med Finland.

Endvidere kom der kunder fra det socialfilantropiske boligbyggeri på Stavangervej mod Gammelby Strandvej samt fra træ- og stenbarakkerne på hver sin

side af Ribegade. Det var et herligt kvarter at vokse op i. Jeg har sejlet rundt i mange murerbaljer i nybyggeriers kældre, der var sat under vand. Dengang blev børn ikke holdt ude fra byggepladserne.

Min fars og mors ismejeri havde mange kunder blandt folk fra fiskeindustrien og fiskere, og en del af dem handlede på bog og fik god kredit. Ofte kunne de først betale, når fiskeriet efter høstsilden begyndte. Køb på bog var fars afgørelse, men vi kunne betros at skrive køb i en kundes bog, hvis vi – når jeg som 13-årig – skulle passe ismejeriet selv, fordi far og mor skulle til sølvbryllup på Fyn.

Mange af kunderne var ansatte ved Statsbanen: Billetsælgere på banegården, billet- og trafikkontrollører, togførere og fyrbødere. En af de senere mere kendte kunder var Holger Viveke (1910-1992), som jeg husker som »kommunisten«. Efter befrielsen var han blevet rejsesekretær for DKP [Danmarks Kommunistiske Parti], og ifølge skattebogen fra 1956 boede han Hans Tausens Vej 9. I 1958 brød han med DKP og meldte sig ind i det nystiftede SF. Interessant nok, men måske ikke helt relevant er det, at samme Holger Viveke 12 år senere – i 1970 – giftede sig med journalist Eva Reé, datter af dagbladet Vestkystens mangeårige redaktør Knud Reé, der en overgang også var fiskeriminister.

En anden kunde, der senere blev kendt i brede kredse, var lærer Rasmus Bebe, eller var det moderen,

han handlede for? Jeg husker det ikke længere. Den senere kendte Efb-angriber Kristian Østergaard voksede også op i kvarteret og kom som barn i ismejeriet.

Fars og mors kunder havde ikke selv køleskab. Det medførte hyppige besøg for nødvendige dagligvarer, man uden køleskab havde problemer med at opbevare privat. Ismejeriet var også selv afhængig af hyppige leverancer p.g.a. den begrænsede lagerplads. Mælk og andre mejeriprodukter blev mandag-lørdag leveret af Esbjerg Ny Andelsmejeri, der lå på hjørnet af Nygårdsvej og Finsensvej. Om søndagen, eller når vi løb tør for mælk, fik vi f.eks. mælk fra Esbjerg Mælkeforsyning, Kongensgade 9, hvor direktør Haaning altid var flink til at hjælpe os.

Brød fik vi leveret af bageriet Frista, Jernbanegade 70, eller Rørkjær Bageri, som lå Storegade 77. Ud over mælk og brød handlede vi med Premier Is, Kosmos og Premier Sodavand samt almindelige dagligvarer. Sød-mælk, kærne- og skummetmælk blev leveret i klare glasflasker med alu-metallåg hhv. i 1 l, ½ l og 2 dl (skolemælk). Piske- og kaffefløden kunne også fås i 1 dl flasker. Senere kom de brune flasker, plastikposer og trekantet papemballage, inden man helt gik over til fir-kantede papkartoner. En overgang blev også anvendt plastikkapsler, som vi børn rullede en tiores salmiakstang ind i, som vi så gik og suttede på.

Vi havde to Long John budcykler, hvoraf den ene var specialbygget, så den kunne laste fire rammer mælk, ramme til 12 stk. literflasker eller ramme til 20 stk. ½ liters flasker. Vi servicerede kunderne med udbringning af mælk, så den stod ved døren inden kl. 7 om morgen. I kvarteret så man ikke de hestetrukne mælkevogne, som ellers prægede ældre kvarterer af byen

og også de ældre dele af Østerbyen. De nye kvarterer tilhørte ismejerierne m.h.t. levering af mælk og brød.

Hvert år omkring den 1. december ændrede butik-kens udseende sig, for julen holdt sit indtog. Mor pyn-tede butikken op med kravenisser og kulørte glaskugler, og de sæsonbestemte julevarer rykkede ind: Dadler, romtoppe, konfekt, linser, »flæsk«, marcipanbrød og marcipangrise, guldkarameller, marengsbunde og kys-kager. Der blev bestilt islagkager fra Premier Is: 1-li-ters, 1½- og 2-liters juleis, hvor det specielle var, at juleisen indeholdt en mandel. Var man ikke til risala-mande, var det løsningen. Islagkagerne blev leveret i pakker med tør is. Det var noget hidsigt noget at ar-bejde med, da det brænde sig fast i fingrene. Islagka-gerne var en efterspurgt juledessert.

De forudbestilte pakker bragte min søster Inge ud til kunderne. Ismejeriet havde åbent fra kl. 7 morgen indtil kl. 16 juleaften. Jeg havde bl.a. til opgave at sørge for snerydningen foran ismejeriet, men et år bad kioskejeren mig skovle sne foran kiosken også, men det var far ikke tilfreds med. Jeg havde trods alt været oppe og i gang siden kl. 6, for vareudbringning var mit job.

Mor lavede sin egen julemedisterpølse, snittede selv rødkål, lavede brune kartofler, og vi fik skiftevis and eller flæsketeg juleaften. Juleaften holdt vi med fami-lien, så vidt det var muligt. Vi havde min kære farmor og min farbror Otto på julebesøg, og de kom med tog, trukket af et stort damplokomotiv fra Ringkøbing. Min farmor kom et par dage før juleaften og hjalp til inde i det private. Otto, som var bankbud, kunne først tage hjemmefra efter bankens lukketid. Jeg hentede dem på banegården og tog dem med bussen hjem.

Lilly og Viggo Andersen samlet om julebordet i 1961 i den private del af ismejeriet i Baggensens Allé 135. For bordenden sidder farbror Otto, der var på julebesøg sammen med farmor, som dog ikke ville fotograferes, th. for ham Viggo og Lilly Andersen, som ejede ismeje-riet, og yderst t.h. sønnen Knud Andersen. Datteren Inge fotogra-ferer. EBA 110561-070

Vi var mange samlet på få kvadratmeter, så der var ikke plads til at danse om juletræet. Det måtte stå i et hjørne, så julesalmerne og -sangene blev sunget med hjælp fra en 78-grammofonplade »Julefantasi« med Mogens Aabjörn og Statsradiofoniens Drengekor, som jeg har endnu. Jeg havde en rejsegrammofon, som blev anvendt til afspilningen. Der blev også givet gaver, og vi havde en god jul. Jeg ser med taknemmelighed og glæde tilbage på min barndoms jul. Indtil næste morgen juledag, hvor der atter var efterspørgsel efter mælk og brød fra kl. 07. Dog var der kun åbent til kl. 10.00 1. juledag. Ellers var den faste åbningstid mandag-fredag kl. 7-17.30, lørdag kl. 8-14 og søndag kl. 8-10.

Og så blev det hverdag igen. Med mange daglige kunder efter brød og mælk og andre daglige fornøden-

heder. Sådan kunne en familie have en god levevej med en lille butik og mange timers arbejde. Faktisk udvidede far og mor butikken i 1959. I midten af 1960'erne meldte konkurrencen sig.

Køleskabe vandt frem i de private husholdninger, og supermarkederne fik lov til at sælge mælk. Det var hårde konkurrenter, selv om far og mor havde udvidet butikslokalet og købt nyt og større køleinventar. Det ærgrede far, at det var så svært at få solgt den nye, store Frigidare-køledisk, men heldigvis hjalp sælgeren far af med den til sidst.

Jeg husker ikke, hvornår far og mor lukkede butikken, men en slutseddel fortæller, at Baggesens Allé 135 blev solgt den 1. august 1970, og far og mor flyttede i lejlighed, hvor de var meget glade for at bo.

Lilly og Viggo Andersens ismejeri, Baggesens Allé 135, efter udvidelsen af butikken i 1959. Der blev også plads til reklameskilt for Premier Is. EBA 110562-070

Fra: ArkivNyt 2022:4 Udgivet af Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Min barndoms brændekomfur

af Karin Berg

Frem til ca. 1960, hvor vi fik oliefyr, var køkkenet det sted, hvorfra vi varmede husets radiatorer op. Det skete på et stort brændekomfur af mærket Tasso. Det fyldte godt op i rummet med sin sorte krop af støbejern. Siderne var emaljerede, og den vandrette ”kogeplade” var af gråt smedejern, som skulle pudses i hvert fald en gang om ugen for at holde sig pæn. Det var Mors arbejde, og hun forsømte det aldrig. Pudsemidlet var i en tube med zebrastriber på, og det blev smurt ud med en klud. Så vidt jeg husker hed det ”Zebra-blank”. Rundt om foroven på ydersiden af komfuret sad der en messingstang, som altid skinnede nypudset. Her blev viskestykkerne hængt til tørre, og her kunne vi børn få tørret de våde vanter, når vi om vinteren havde været ude at lege i sneen.

Også træskoene kunne vi få varmet op vha. komfuret. Når vi en vinterdag fik kolde fødder, mens vi legede ude, kunne vi komme ind og få lagt et stykke halvt udbrændt koks i vores træsko for at få dem varmet op. Mon ikke der blev lagt en avis i træskoen først, for at træet ikke skulle svides sort? Det husker jeg ikke. Når koksstykket igen blev fjernet, var træskoene dejligt varme at få på, og så kunne vi holde til at lege videre i vinterkulden.

Komfuret havde to ”kogeplader” i form af ringe. Man tog et antal ringe af, så det passede til den gryde, man skulle bruge. Selve gryderne sad halvt nede i ilden og blev derfor naturligvis sortsvedne i bunden og lidt op ad

siden. Når de skulle vaskes, undlod vi derfor at vaske bunden på ydersiden. Der fandtes husmødre, som skurede alt det sorte af, hver gang gryderne havde været i brug, men det gjorde Mor trods alt ikke.

Hver dag skulle askeskuffen tømmes. Den sad forned i komfuret og kunne trækkes ud, så man nemt kunne få fat i asken. Mor lagde en avis på gulvet foran skuffen, for at gulvet ikke skulle blive snavset, og hvad skete der så? Jo, Mor begyndte at læse i avisen. Hun lå der på gulvet med knæene trukket op og numsen i vejret og læste, indtil hun lige pludselig blev nærværende

Dette er ikke mit barndoms brændekomfur, men viser Ane Laurine Hansen, som står ved brændekomfuret på ejendommen Vesterbækvej 23b i Sig. Det oplyses, at familien havde fået gaskomfur på daværende tidspunkt, men det gamle komfur blev ikke fjernet. Foto: Thorstrup Sognearkiv

igen og fik tømt askeskuffen vha. en lille skovl. Så bar hun asken ud på møddingen, og avisen blev smidt i komfuret.

Mor tændte op med avispapir og små kviste, som let kunne antændes. Når der var ild i dem, blev der lagt brændeknuder på. Når der var godt gang i træet, blev der hældt koks på, og så var der jævn varme til lang tid. Naturligvis kunne man ikke regulere varmen så nøje som på et moderne komfur med termostat, induktion eller med gas, men maden smagte godt alligevel. Far påstod, at havregrøden smagte bedst, når den blev kogt på brændekomfuret, og han må vide det, for han spiste havregrød hver morgen gennem hele min barndom. Heller ikke varmen i bageovnen i komfuret kunne reguleres, men alligevel kunne Mor bage de lækreste sødmælksfranskbrød, amerikansk lagkage og småkager til jul, store portioner småkager og mange slags. Da der ikke var lys i bageovnen, kunne Mor ikke bage småkager om aftenen. Dem skulle hun bage ved dagslys, sagde hun altid, for ved kunstigt lys kunne hun ikke se, om småkagerne var færdigbagte.

Ovnlågen, som naturligvis også var af støbejern, var meget tung. I vinterhalvåret blev den hen under aften

lukket op, og så blev Fars hjemmesko stillet på den, så de var godt lune, til han kom hjem fra arbejde.

I vinterhalvåret var der koldt i huset om morgenen. Ilden i komfuret var gået ud i løbet af natten, og dermed blev vandet i radiatorerne selvfølgelig også koldt. Søndag morgen var det dejligt at ligge i sin lune seng og høre Mor eller Far rode i komfuret. Det gjorde de straks, de var stået op for at varme huset op. Det var nødvendigt at rode rundt med en ildtang, for at asken skulle falde ned i skuffen, og for at der kunne komme godt træk i komfuret. Så var der gjort klar til at tænde op. Køkkenet var så også det sted, der først blev varmt, og her samlede vi os om søndagen og spiste rundstykker. Det var en stund, vi så frem til med glæde. Rundstykkerne blev leveret ved døren fra bageren i den nærliggende landsby. Vi fik ti, fem rundstykker og fem smørbirkes. Det kan lyde af meget, når man tænker på, at vi kun var to voksne og to børn, men dengang var rundstykkerne kun halvt så store som i dag, og så var de i øvrigt hånddeltede og aflange. De smagte vidunderligt. Der blev sparet på meget i mit barndomshjem, for pengene var små, men jeg har aldrig hørt Mor eller Far tale om, at rundstykkerne skulle spares væk.

Fra medlem til medlem

Af Karin Berg, redaktør

På denne side kan medlemmer af Sydvestjyske Arkiver efterlyse oplysninger om for eksempel de mange ukendte billeder fra arkivets samlinger. Eller I kan efterlyse oplysninger om foreninger, personer, virksomheder – alt hvad I mangler at vide noget om. Send et af jeres uidentificerede fotografier eller jeres efterlysning til e-mail: arkivkonsulenten@esbjergkommune.dk

Kender I dette motiv?

Dette fine billede af et mejeri var landet på Farup Sogns Lokalhistoriske Arkiv, som ikke var i stand til at stedfæste motivet. Kan nogle af læserne hjælpe med, hvor mejeriet ligger?

Fotografiet af mejeriet findes for øjeblikket i Ribe Byhistoriske Arkiv. Har du svaret, kan du sende det til arkivkonsulent Mette Guldborg.

Foto af ukendt mejeri. Ribe Byhistoriske Arkiv R076399-070.

Skriv til NYT fra Sydvestjyske Arkiver

Hvis I ligger inde med en fortælling eller et foto, som kunne være relevant for SVA-medlemmerne, så send den / det til redaktør Karin Berg på e-mail: karin@grindstedarkivet.dk

Redaktionen vil gerne modtage bidrag – store som små – fra de mange arkiver i SVAs område og lade dem offentliggøre i NYT fra Sydvestjyske Arkiver. Deadline til NYT fra Sydvestjyske Arkiver er 15. november 2023.

Arkivkonsulent

Mette Guldborg
Sydvestjyske Arkiver
Esbjerg Byhistoriske Arkiv
Torvegade 47
6700 Esbjerg
Tlf.: 27 24 14 77
E-mail: arkivkonsulenten@esbjerg.dk

Redaktør

Karin Berg
GrindstedArkivet
Tinghusgade 14
7200 Grindsted
Tlf.: 20 12 42 08
E-mail: karin@grindstedarkivet.dk

SVAs bestyrelse

Formand

Jørgen Dieckmann Rasmussen
Esbjerg Byhistoriske Arkiv
Torvegade 47
6700 Esbjerg
Tlf.: 76 16 39 00
E-Mail: jd@esbjerg.dk

Næstformand

Karin Berg

GrindstedArkivet
Tinghusgade 14
7200 Grindsted
Tlf.: 20 12 42 08
E-mail: karin@grindstedarkivet.dk

Kasserer

Ragna Weidinger
Farup Sogns Lokalhistoriske Arkiv
Farup Fæled
Farup Kirkevej 2
6760 Ribe
Tlf.: 47 31 24 88
E-mail: ragnaw@mail.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Nanna Nørgaard Iversen
Lokalhistorisk Arkiv for Brørup og Omegn
Biblioteket
Stadionvej 6
6650 Brørup
Tlf.: 75 38 16 70
E-mail: broeruplokalarkiv@gmail.com

Anni Skov Christensen
Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv
Kirkegade 3
6840 Oksbøl
Tlf.: 75 27 15 48
E-mail: blaoks23@gmail.com

Suppleanter

Karen Riisager
Varde Lokalhistoriske Arkiv
Torvet 7
6800 Varde
Tlf.: 75 22 28 69 / 29 61 36 24
E-mail: karenriisager@c.dk

Christian Ditlev Rasmussen
Vejen Lokalarkiv
Østergade 2
6600 Vejen
Tlf.: 60 13 90 21
E-mail: cdr@sonderskov.dk